

Uit de memoires van Giljom van Peter van Lemme

Bertho Theunissen

Op mijn aandringen heeft Giljom een eerste deel van zijn herinneringen neergeschreven en in 2003 mij bezorgd.

Giljom schrijft met een directe, humoristische stijl en laat ons kennismaken met zijn jeugdijaren als misdienaar, heel herkenbaar voor velen van ons.

Wie is Giljom?

Guillaume Josephus THEUNISSEN, “Giljom van Peter van Lemme”, wordt geboren op 15-03-1923 op het Deuntsche ¹in Zussen, en gedoopt op 16-03-1923 te Zussen (getuige(n): peter: Henricus Stoffels , meter: Maria Theunissen echtgenote Paul Lenaerts), als jongste van een gezin van 4 kinderen (Maria, Helena en Bertha) en hun ouders Pieter Theunissen en Maria Hanssen (*zie kwartierstaat*).

Hij heeft school gelopen in Zussen en studeerde vervolgens aan het internaat te Zepperen .

Bij het uitbreken van de oorlog was hij tewerkgesteld bij de bevoorrading .

Nadien heeft hij gewerkt als metsersdiener. Hij heeft geholpen in de schrijnwerkerij van zijn nonkel Lambert ²en de onvermijdelijk champions geplukt in "de bêêrg" voor de “Pjèr van de Stêêmpel”. ³

In 1948 is hij naar Antwerpen verhuisd om daar werk te gaan zoeken .

Ondertussen had hij in Antwerpen Victorine Jehaes leren kennen. Zij werkte ook in Antwerpen als bediende en was afkomstig van Hoeselt . Zij huwden voor de kerk op 21-04-1951 te Borgerhout (Parochia Sancta Familia). Op 11 december 1963 werd hun enige zoon Wim geboren.

Hij kon aan de slag als bediende bij het maritieme bedrijf "Grisar & Marseli" . Daar heeft hij zijn hele beroeps carrière gewerkt . Eind jaren 50 werd het bedrijf overgenomen en werd het omgedoopt tot "Grisar & Velge”, dat tot op de dag van vandaag nog steeds bestaat . Na vele jaren van harde werken, bijscholen en doorzetten is hij in alle stilte opgeklommen tot de functie van onderdirecteur . In 1986 is hij met pensioen gegaan.

Zijn hobby's waren heel uiteenlopend: kanariekwaker, hobbyist, verzamelaar, reizen, fietsen, dansen, klassieke muziek, lezen, sport op tv, belangstelling voor genealogie en heemkunde en alles wat met Zussen en de familie te maken had. Zo was hij op de meeste festiviteiten in Zussen aanwezig.

Hij was dus heel belesen en dit in meerdere talen . Tot op hoge leeftijd bleef hij ook erg leergierig .

In 2004 heeft hij een hersenbloeding gekregen, waar hij een slecht gehoor aan heeft overgehouden . Daarna is het dan stilaan bergaf gegaan tot hij op 17 september 2008 met

¹ Op het Deuntsje: huidige Reggerstraat.

² Theunissen Lambert (Jeunke van Lemme): ° Zussen 26/05/1871 - + Zussen 07/10/1947 echtgenoot van Slangen Helena.

³ Heynen Pierre: ° Zichen 28/07/1910 - + Zichen 23/12/1958, slachtoffer Roosburgramp.

ademhalingsproblemen opgenomen wordt in het Augustinusziekenhuis in Wilrijk. Het toedienen van zuurstof hielp niet en hij overlijdt in de namiddag te Wilrijk op 85-jarige leeftijd.

Op zijn uitdrukkelijk verzoek wordt hij op 25-09-2008 begraven op het kerkhof te Zussen.

Giljom als misdienaar

Herinneringen dragen wij koesterend mee, diep in ons hart als een kostbaar bezit, dat alle gebeurtenissen en feiten, die nadien nog in ons leven zijn gekomen, nooit zullen kunnen uitwissen.

Zoals ik vroeger reeds heb geschreven, ben ik met negen jaar oud misdienaar geworden en ben dat gebleven tot op het ogenblik waarop ik als twaalf en een halfjarige (1935) intern ben geworden in de lagermiddelbare school van de pater Assumptionisten in Zepperen.

Als misdienaar in onze parochie ben ik begonnen op de ochtend van Pasen 27-03-1932 in de mis van zeven uur in tragische omstandigheden. Inderdaad, in die nacht overleed moeder plots en onverwacht. Pastoor Jageneau had bij een ziekenbezoek vroeger, aan vader gezegd dat hij mij als koorknaap wilde hebben vanaf paasdag. Niemand en ook onze pastoor niet, konden voorzien dat op die bepaalde morgen onze moeder zou overleden zijn.

In weerwil van dit feit trok ik die paasochtend, enigszins zenuwachtig, samen met kozijn Herman Reynders⁴, naar de kerk voor de zevenuren mis, gewapend met een paar nieuwe pantoffels, want misdienaars mochten niet op schoenen hun bediening uitoefenen, kwestie van zich geruisloos te bewegen en waarschijnlijk ook om het uitglijden op de geboende altaartreden te voorkomen

De eerste tijd diende de nieuweling “stage” te lopen, namelijk dat hij als vijfde wiel aan de wagen kort bij de van dienst zijnde misdienaars op het koor mocht plaats nemen en ogen en oren wijd open diende te zetten voor wat zij zegden en deden, maar ook hoe zij het deden.

In die tijd werd de mis nog door de priester in het Latijn gelezen (of gezongen), met zijn rug naar het volk gekeerd. De twee koorknappen zaten op de onderste trap van de altaartreden geknield op een sierkussentje.

De misdienaars droegen steeds een rode rok, wit koorhemd en rode losse kraag om de hals. Bij rouwmissen werd het rood door zwart vervangen.

De voornaamste verplichtingen waaraan een dienaar zich moest houden waren:

- in iedere kerkdienst (mis, vesper, lof, enz.) tegenwoordig zijn, mogelijk ook als men niet van dienst was in die bepaalde dienst.
- minstens een kwartier voor aanvang tegenwoordig te zijn in de sacristie.
- de dienstdoende misdienaars moesten tijdig omgekleed zijn en een van beiden moest zorgen dat de nodige altaarkaarsen aangestoken werden om na afloop die kaarsen weer doven.
- in de zondagse hoogmis en in sommige andere plechtige missen en het lof werd door de priester gewierookt. Een derde misdienaar had de zorg voor het wierookvat: het houtskool doen branden en aldus bij houden tot de priester het nodig had. Hiervoor

⁴ Herman Reynders: ° 30/05/1920 zoon van Mathijs Reynders en Catharina Hanssen

diende de betrokken dienaar tijdens de mis af en toe het wierookvat over en weer te zwaaien.

Tijdens het verloop van de mis moest op bepaalde ogenblikken gebeld worden om aan de gelovigen aan te kondigen hoever de mis gevorderd was en ook werd op een wat speciale manier met de bel gerinkeld tijdens de consecratie. Kwatongen en spotters beweerden al eens dat het bellen tijdens de mis moest dienen om de slapers wakker te houden of⁵ te maken.

Het was alleszins een voorrecht om misdienaar te mogen zijn, wat aan sommige medeleerlingen al eens een min of meer jaloerse uitlating in die richting ontlokte. Het misdienaar zijn had inderdaad bepaalde voordelen:

- men moest tijdens de vieringen in de kerk niet meer kwartierenlang op die ongemakkelijke kniebankjes, die in de kerk voor de schoolgaande jeugd waren voorbehouden, plaats nemen. Zelfs als een koorknaap niet van dienst was, mocht hij op het koor gaan zitten.
- was er op schooldagen een lijkdienst of huwelijksmis, dan mochten misdienaars in de loop van de voormiddag tijdig de klas verlaten om te gaan dienen en keerden pas naar school terug in de namiddag als de lessen hervat werden.
- ofschoon onze pastoor geen overdreven gulheid kon worden ten laste gelegd, eerder het tegenovergestelde, toch gebeurde het af⁵ en toe dat hij ons na een begrafenis- of huwelijksmis en wanneer er met de “schotel” werd rondgegaan voor een bijdrage van de aanwezigen, al eens een kwart of een halve frank toestopte, wat wij natuurlijk gretig in ontvangst namen.
- zo waren er ook in de loop van een jaar de rondgangen om de ledenbijdrage te ontvangen voor een of ander broederschap of in de stille dagen van de goede week het rondgaan met de “kleppers”, ter vervanging van de klok, om de mensen op te roepen voor de diensten in de kerk. Alles plezant om te mogen doen op die leeftijd.

In de periode dat ik misdienaar was, 1932/1935, was **pastoor Jageneau** Theodoor⁵ parochieherder in onze kerk. Hij was een magere, kleine persoon, vriendelijk tegenover iedereen, maar hij mengde zich dan ook zelden in het dorpsleven. De laatste jaren van zijn leven bracht hij te Hasselt door, waar hij gestorven is en begraven. Pastoor Jageneau bezat toen al een auto, die hij weer van de hand deed toen het auto hem niet meer zo goed afging wegens zijn ouderdom en lichaamstoestand. Het was een kleine wagen van een oud model waar twee personen konden in plaats nemen, echter met de mogelijkheid achterin plaats te maken, zagezegd in de kofferruimte voor nog twee passagiers mits deze een slank figuur hadden. Die twee achterin zaten in open lucht, gezien het tentzeilen dak (decapotable) slechts de twee voorste zetels overkoepelde. Eigenlijk een beetje een raar model, dat hij zich waarschijnlijk tweedehands

had aangeschaft. Toen waren de bezitters van een auto voor privaat gebruik nog een zeldzaamheid en hij, als dorpspastoorautobezitter moet toen wel een beetje een rariteit zijn geweest.

⁵ Jageneau Theodoor: ° Bolder 08/05/1874 - + Hasselt 28/11/1948 zoon van Gerard E.H. Jageneau en Maria Agnes Monard.

In die tijd kon een motor van een auto slechts worden gestart met de “zwengel” aan de voorkant van de auto. Dit was niet anders met het voertuig van onze pastoor. Voor dat aanzwengelen van de motor was wel enige kracht en kundigheid nodig, zeker bij koude start. Ik herinner mij dat de eerwaarde heer pastoor zich menigmaal zijn rugspieren heeft geforceerd met dat aanzwengelen, wat hem soms dagenlang pijn en ongemak bezorgde. Ja, het is voorgekomen dat hij zijn rug zodanig geforceerd had dat hij nauwelijks de altaartrap kon bestijgen en dat het knielen een marteling moet zijn geweest.

Als inwonende meid woonde toen op de pastorie, samen met onze pastoor, een klein corpulent zeer godsvruchtig, al wat ouder dametje, “Betje van de pastoor” genoemd, Zij vertoonde zich zelden in het dorp, tenzij om huishoudelijke boodschappen te doen. Zij was steeds vergezeld van een klein nijdig hondje, merk: Pinscherke, dat het op straat op de benen van de kinderen had gemunt en er ook in beet als het daartoe de gelegenheid kreeg.

Tijdens mijn “ambtstermijn” als misdienaar heb ik een grote **volksmissie** van een tiental dagen meegemaakt, namelijk van 18 tot 27 december 1932. Deze missie werd gepredikt door twee paters van de orde van de Minderbroeders, bruine paters dus, Zij noemden pater Paschasius en pater Victorianus. Zij droegen sandalen zonder kousen, iets wat voor ons knapen eigenlijk vreemd was, De eerstgenoemde pater was de oudste en had een gezet wat corpulent figuur; de tweede was jonger en fijner van bouw. Deze missiedagen die op voorhand waren aangekondigd en voorbereid, brachten bij de jeugd een zekere opwinding teweeg alvast door wat er over was verteld door hen die het vroeger al eens hadden meegemaakt.

Eens dat de paters waren aangekomen namen zij meteen de leiding en de organisatie van de kerkelijke diensten over, alles schikkend naar hun plan en inzicht. Ons, misdienaars en ook anderen, vielen extra karweitjes ten deel, die we maar al te graag uitvoerden voor die vriendelijke paters.

Om beurten preekten de paters in de zevenuren mis. ‘s Morgens en ‘s avonds was er iedere dag een korte plechtigheid met een lang sermoen, die misschien al eens meer dan een uur duurde. Dan vooral zat de kerk overvol en het was er muisstil tijdens die preken. Vooral de dikke pater kon katoen geven op de preekstoel eens dat hij op gang was gekomen. Wij koorknappen zaten dan op de altaartrappen met het gezicht naar de predikant gekeerd. We luisterden met ingehouden adem naar wat de pater uitlegde en verkondigde. Zo hadden we het voorheen nog nooit horen uitleggen en onze pastoor, en die was toch ook een geleerde man,.

Vooral over de duivel in en rondom de mensen, met al zijn slechte bedoelingen, scheen de spreker alles te weten. Niets ontging blijkbaar aan de kennis en aandacht van zo een pater en als de dikke pater het over dit onderwerp had, zagen wij na enige tijd in onze kinderlijke verbeelding zomaar de wangedrochteerlijkste duivels de kerk uitvluchten precies of de grond onder hun poten te warm was geworden. Of in die dagen onze jeugdige slaap ‘s nachts rimpelloos verliep, ben ik vergeten.

Er waren ook enkele malen avondpreken, waarbij de jongste jeugd niet gewenst was en thuis moesten blijven. En dan vroegen we ons af, wat werd er dan wel gedurende die avonden viel te bespreken.

De missie werd op een winterse zondagavond afgesloten, nadat in de namiddag een processie door de voornaamste straten van het dorp was getrokken, waarin het grote kruisbeeld dat aan de zoldering boven het koor hing, door een aantal sterke mannenschouders werd megedragen. In het kerkportaal had men een winkeltje opgesteld waar allerhande godsdienstige voorwerpen werden verkocht ten bate van de franciscaanse missionarissen,

's Avonds vond in de kerk een zo groots mogelijk opgezette afsluitplechtigheid plaats, waarbij de kerk in een zee van licht baadde, wat in die tijd niet zo vanzelfsprekend was. Maar nauwelijks was de plechtigheid ingezet of de kerk hulde zich in het duister, omdat de stoppen van de elektriciteit waren doorgeslagen. Zjang van Lèeneke ⁶, de elektriker van dienst, haastte zich naar de sacristie, waar de "compteur" hing en spoedig brandde weer het volle licht.

De paters bezochten in die dagen ook de mensen aan huis voor wie het niet mogelijk was naar de kerk te komen wegens ziekte of ouderdom. Daar de paters vreemd waren in ons dorp werd telkens een van de koorknappen met de pater meegestuurd om hem de weg te wijzen en hem zo bij de zieke te brengen. Zo moest ik op een dag de kleine pater vergezellen naar de Waterstraat. Nauwelijks onderweg, vroeg de pater mij: "smoort gij" ? Ik voelde mij zo rood als een pioen worden van verlegenheid omdat ik niet begreep waarover de pater het had. Mijn eerste indruk bij die vraag was dat misschien de pater iets "slechts" van mij wist en dat nu te berde bracht. Hij herhaalde zijn vraag echter en bood mij een cigarillo aan. Nu pas was het mij duidelijk wat hij bedoelde met dat smoren. Dit woord is bij ons niet in gebruik en dus onbekend en van daar mijn verwarring.

Toen die missiedagen voorbij waren en de dagelijkse gang in de kerk weer had aangevangen, dachten wij, koorjongens, wel met enig spijt terug aan die opwindende dagen.

Ook de figuur van onze koster van destijds staat mij nog tamelijk helder voor de geest. Het was **Michiel (Machiel) de koster** ⁷ zoals hij door iedereen genoemd werd. Hij was eigenlijk een stille figuur, zuinig levend, maar zeer toegewijd aan zijn taak. Hij was in feite een veelzijdige man, maar liep daar niet mee te koop. Deze taak was uitgebreid, want naast het klokkenluiden en het werk in sacristie en kerk, was hij ook organist, verantwoordelijk voor muziek en zang in de vieringen, plechtigheden en processies, met inbegrip van het beredderen en leiden van het kerkkoor. In tegenstelling met wat men geneigd is te denken, bleef hem niet zoveel tijd voor zichzelf over. Zijn werk begon al vroeg iedere dag met het luiden van de klok. Iedere dag was er eucharistieviering te 7.00 u met op bepaalde dagen nog een begrafenis- of huwelijksmis. Kortom een veel omvattende opdracht. Of de koster spree in die tijd al die verantwoordelijkheden voldoende dekte laten we maar in het midden. Alleszins heb ik toen nog niet van een indexaanpassing gehoord.

Moesten de klokken in mijn jeugd jaren nog met de hand bediend worden, dan was het ook slechts mogelijk op het kerkorgel te spelen, mits achter het orgel iemand de blaasbalg trappend op twee pedaaltraden, van lucht voorzag. Die lucht ging dan naar de orgelpijpen en vormden zo de muziektonen volgens de commando's die van het klavier kwamen. Aandrijving van de blaasbalg met een elektrische motor, is pas veel later gekomen. Kozijn Guillaums Reynders ⁸ (Giljoom van Thijske) gesneuveld tijdens de 18-daagse veldtocht in 1940) was toen die orgeltrapper. De taak van orgeltrapper kon niet zomaar aan de eerste de beste toevertrouwd worden. Men moest forsig gebouwd zijn en niet te gauw bang, want men stond in het halve duister op de eerste verdieping van de klokkentoren, zoals gezegd achter het orgel met ginds boven de torenklok, waar het zeel vlakbij hing, Ten behoeve van die trapper was in de lambrisering een opening voorzien waardoor hij het verloop van de plechtigheid of mis beneden kon volgen om zo tijdig te kunnen trappen, zoniet kwam geen klank uit het orgel en sakkerde de organist. Het was zo een beetje een samenspel tussen de organist en de trapper.

⁶ Jan Pauly of Zjang van Lèeneke: ° Zussen 04/08/1909 - + Vroenhoven 25/10/1986 echtgenoot van Bertha Liket.

⁷ Vanderstraeten Michael: ° Zussen 15/05/184 - + Zussen 02/12/1946 koster, dirigent van de muziekverenigingen "Vreugd in Deugd" Zussen "Sint-Hubertus" Heukelom.

⁸ Guillaume Reynders: ° Zussen 24/05/1919 - + 23/05/1940, zoon Mathijs Reynders en Catharina Hanssen.

Wat was er voor een robuuste jongen zoals Giljom er een was, normaler dan al eens op verkenning in die geheimzinnige toren te gaan, bijvoorbeeld onder een lange zondagspreek van de pastoor. Men moest slechts de ladder opklimmen om al rap een verdieping hoger te geraken, al wat dichterbij de klok en het uurwerk, die door de koster regelmatig met een zwengel werd opgewonden. Hier had men door de galmgaten kijkend een panoramisch zicht op het dorp en zijn omgeving. Ook kon men hier of nog wat hoger de jongen van de uilen en duiven, die hier hun nesten in de toren hadden controleren.

Iedere werkdag en zondag werd mis gevierd te zeven uur 's morgens. 's Zondags kwam daar de gezongen hoogmis van 10 uur en het lof te 15.00 uur. Ieder kind tussen zeven en twaalf jaar was gehouden in de wekelijkse zevenuren mis tegenwoordig te zijn, tenzij het een geldige reden voor zijn afwezigheid kon voorleggen. Ja, er waren kinderen die met dat reglement al eens overhoop kwamen te liggen.

De jongens, meestal onder toezicht van meester Florent Grommen⁹, zaten rechts vooraan op kleine kniebankjes, de meisjes links op dezelfde soort bankjes, onder de controlerende blikken van een van de zusters. De weekdaagse missen werden steeds bijgewoond door naar schatting zo een 15 à 25 volwassenen, meestal vrouwen. 's Zondags was iedereen gehouden zijn zondagsplicht te vervullen en aldus woonden omzeggens alle parochianen een van de twee missen bij. Het rijke roomse leven was toen nog in volle bloei en gaf aan het leven in het dorp naast gemeenschapzin ook bezieling.

De op rust zijnde vrederechter van het kanton Zichen-Zussen-Bolder, de heer **Pierre Claes**¹⁰, de “juge” kortweg genoemd, die zeer godvruchtig was, zat in de eerste bank vooraan rechts en was vaste bezoeker in de zeven uren mis, zowel in de week als 's zondags. De bank van de “juge” was voorzien van kastjes onder de armsteun voor het opbergen van de kerkboeken (missaal, enz.) en die bij het verlaten van de kerk door de “juge” telkens gesloten werden met een sleutel. De “juge” woonde op het kasteel (een grote villa) in de Waterstraat. Hij had de naam rijk te zijn en leefde ook zo omringd door huispersoneel (meid, hovenier en chauffeur). Hij bezat in Zussen en omgeving heel wat boomgaarden en landbouwgrond. Zijn echtgenote heb ik niet gekend, gezien zij vroeger overleden was. Hij had vier kinderen, een zoon die priester was en twee dochters die ook beiden in het klooster waren ingetreden. Alleen

zoon Frans heeft lange tijd met vrouw en kinderen bij zijn vader gewoond. Frans was gehuwd met een meisje uit Merksen (Elisabeth Meeus) en zij hadden drie zonen.

In de eerste bank links in de kerk zaten de zusters Dominicanessen, die in het “klooster” woonden en instonden voor het onderwijs in onze parochie aan meisjes en de kinderen onder de zeven jaar.

Het is tenslotte aangenaam en hartverheffend nog eens in die jeugdijaren te kunnen vertoeven en er over te vertellen, zonder dat daar enig gevoel van spijt bij te pas komt, omdat de tijdsevolutie dit alles in het verleden heeft laten verdwijnen.

⁹ Grommen Florent: ° Hex 30/08/1903, echtgenoot van Julia Vanormelingen.

¹⁰ Claes Pierre: ° Tongeren 15/06/1864 - + Hasselt 26/01/1941, vrederechter kanton Zichen-Zussen-Bolder en echtgenoot van de Schaezen Celina Theresia Maria, kinderen: Clemence, Emma (1889-1919), Servais, Suzanna, Frans (1893-1956).

Het verleden is een realiteit, maar mag niet als een gemis worden ervaren. Het is eerder een geschenk, dat we hebben meegekregen op onze verdere tocht, opdat we steeds toekomstdromen zouden blijven koesteren.